

ÁLLÁSFOGLALÁS A FELSZÍN ALATTI VIZEKEL VALÓ GAZDÁLKODÁSRÓL

Az utóbbi évtized vízgazdálkodásában az egyik „legviharosabb” szakmai terület a *felszín alatti vizekkel való gazdálkodás helyzete*. Magyarország jelentős területein túlhasználat mutatkozik a felszín alatti víztestekben és ez negatív hatással van az ivóvízbázisok készleteire is. Az engedély nélkül épített kutak száma 1990 után fokozatosan emelkedett, a becslések szerint napjainkban az újonnan épített kutaknak évente 90-95%-át fúrják engedély nélkül. A jelenlegi engedély nélküli kutakkal a felszín alatti vizekből származó vízkivételek mintegy 20%-át termelik ki. Az engedély nélküli és a felhagyott kutak veszélyeztetik a vízhasználatok fenntarthatóságát.

A *Víz Világnapja* alkalmából, annak „*Felszín alatti vizek*” mottójához kapcsolódva a *Magyar Hidrológiai Társaság* – partnerszervezeteinek közreműködésével – „**Láthatóvá tenni a láthatatlant**” címmel **országos szakmai konferenciát rendezett a felszín alatti vizekkel való gazdálkodásról**. A konferencia társszervezői, támogatói voltak: Felszín Alatti Vizekért Alapítvány (FAVA), Hidrogeológusok Nemzetközi Szövetsége Magyar Nemzeti Tagozata (IAH MNT), Magyar Mérnöki Kamara Vízgazdálkodási és Vízépítési Tagozata (MMK VVT), Magyar Víziközmű Szövetség (MaVíz), Magyar Vízkútúrók Egyesülete (MVE).

A mintegy 400 fő érdeklődése mellett a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, a Víz tudományi Kar (NKE VTK) támogatásával 2022. március 25-én megtartott konferencia áttekintette a felszín alatti vizeket hasznosító kutakkal kapcsolatos legfontosabb kérdéseket, szakmai törekvéseket, a felszín alatti vizekkel való gazdálkodás időszerű problémáit és teendőit és ezek alapján az alábbi megállapításokat és javaslatokat teszi:

MEGÁLLAPÍTÁSOK:

1. **Magyarország jelentős területein**, a Duna-Tisza-közén és a Nyírség-Hajdúháttság térségében már **igazolton túlhasználat mutatkozik a felszín alatti víztestekben**, és ez negatív hatással van az ivóvízbázisok készleteire is.
2. A jelenlegi **engedély nélküli kutakkal** a becslések szerint a felszín alatti vizekből származó **vízkivételek mintegy 20 %-át termelik ki**. Ez olyan mennyiség, ami a kritikus régiókban a vízkészlet-gazdálkodást ellehetetleníti.
3. Az **engedély nélkül** és többségében szakszerűtlenül épített, valamint a **felhagyott kutak** (az előbbiből akár 1 millió darab is lehet országosan, míg az utóbbira nézve még becslések sem ismertek) mind vízmennyiségi, mind vízminőségi szempontból kockázatot jelentenek a felszín alatti vizekre, **veszélyeztetik a vízhasználatok fenntarthatóságát**.
4. Az engedély nélkül épített kutak **utólagos engedélyezésére** jelenleg nincs valódi megoldást jelentő kormányzati intézkedés. A **Vízgazdálkodási törvény (Vgtv.) 29. § szerinti moratórium** bevezetésével – és az érvényességi idejének sorozatos módosításával – önmagában **nem oldható meg** ez a probléma.
5. Az **utóbbi évtizedben** a kutak engedélyezéséhez kapcsolódó **jogalkotás** alapvetően **nem szakmai alapokon** nyugszik, abban a politikum szakmaiatlan és a vonatkozó

szabályozásokkal (Alaptörvény, Víz Keretirányelv) is ellentétes akarata dominál. A jogalkotás szereplői a szakmai szervezetekkel érdemi egyeztetéseket nem végeztek, vagy ha igen, azok a lényegi kérdésekben csupán formálisak voltak.

6. **A vízügyi hatósági szervezet/ek**, amelyek az engedélyezésben és az ellenőrzésben kellene, hogy eljárjanak, a '90-es évek óta folytatott, sorozatosan **nem körültekintő átszervezések miatt nem tudják megfelelően ellátni a feladataikat**. Gyakorlati tapasztalatok, valamint az évek során készült nemzeti környezetvédelmi programok, nemzeti vízügyi stratégiák és vízgyűjtő-gazdálkodási tervek alapján kijelenthetjük, hogy az engedélyező területi vízügyi hatóságoknál ma sem áll rendelkezésre a szükséges létszámú szakember, és sajnos kormányzati döntés sem született a megfelelő személyi háttér-állomány megteremtésére.
7. A vízgazdálkodási feladatok – világviszonylatban szükségesnek ítélt – egységes kezelése helyett országunkban az 1990-es évektől a **vízgazdálkodás dezintegrációja folyik**. Ennek megjelenése a hatósági feladatokat végző szervezeti rendszer széttagozódása is (katasztrófavédelmi igazgatóságok, öntözési szakigazgatási szerv, települési jegyzők).
8. Az ország integrált vízgazdálkodását szolgáló, a felszíni és felszín alatti vizekkel egyaránt foglalkozó intézet, a **VITUKI megszüntetése, az ELGI és a MÁFI fokozatos leépítése** az alap és alkalmazott kutatás szintjén is érzékelhető hiányt hagyott maga után.

JAVASLATOK:

1. **Meg kell akadályozni a kutak további engedély nélküli építését**, ennek érdekében javasoljuk:
 - a **kútfúrók és a kútvizsgáló geofizikai cégek regisztrációját**;
 - a **kutak építésének célirányos helyszíni ellenőrzését**;
 - az ehhez a szükséges feladat- és hatáskörök megteremtésén túl a **személyi és anyagi feltételek biztosítását** a vízügyi és vízvédelmi hatóságoknál;
 - a munkákat jól célzott, **szakszerű tömegtájékoztatásnak** kell megelőznie és kísérnie.
2. A **kútfúró képzés teljes vertikumának áttekintését** (szakmunkás, fúrómester, fúrómérnök) és szükség szerint **újra szabályozását** javasoljuk.
3. A **felhagyott kutak feltárásának lehetőségeit** javasoljuk **átgondolni**. Felmerülhet a hulladék kommandóhoz hasonlóan, vagy célzott pályázati kiírással segíteni az ilyen kutak bejelentését a vízügyi hatóságokhoz, amelyek aztán intézkednének ezeknek a kutaknak a további sorsáról.
4. **Az engedély nélkül épített kutak és vízhasználatok feltárására és utólagos engedélyezésére (kútrendezés) országos programot javasolunk kidolgozni**. A programot hiteles tájékoztatással javasoljuk indítani, ebben be kell mutatni, hogy mi a kútrendezés célja, miért szükséges, milyen segítséget kapnak a kútrendezésben érintettek és mi lesz a kútrendezés folyamata, kik lesznek a közreműködők, és milyen

ütemezésben célszerű a megvalósítás. A program készítése során a tervezett közreműködők felkészültségét is vizsgálni, szükség szerint biztosítani kell.

5. **Javasoljuk felülvizsgálni a vízkútfúrás engedélyezési rendjét** és a mezőgazdasági öntözési célú kutak miatt tovább **osztott hatósági rendszerének** (katasztrófavédelmi igazgatóságok, öntözési szakigazgatási szerv) **megszüntetését, a mezőgazdasági öntözési célú kutakkal kapcsolatos hatáskörök katasztrófavédelmi igazgatóságokhoz való visszatelepítését, a jogalkalmazás egységesítését**, továbbá az ügyfélbarát (szakszerű, gyors, olcsó) eljárás feltételeinek megteremtését.
6. A **vízügyi hatóságokat javasoljuk átvilágítani** abból a szempontból, hogy milyen feltételek biztosítása, illetve milyen fejlesztés szükséges a feladataik ellátásához. Az átvilágítás keretében nem csupán a szükséges szakemberek **létszámát**, hanem a **helyszíni jelenlét** iránti igényt, az **adatforgalmat** és a **döntéstámogatás** kérdéseit is szükséges vizsgálni.
7. A kutak építésével, használatával kapcsolatos jogszabályok elavultak, pedig a gyakorlatban jelentős társadalmi, gazdasági hatásai vannak, ezért fontos, hogy azok naprakészek legyenek. Javasoljuk a vonatkozó jogszabályok korszerűsítését, a **szakmai szervezetek bevonásával a társadalmi egyeztetések megerősítését**.
8. A szervezeti és adatkezelési szinten is dezintegrált vízgazdálkodás hátrányainak enyhítése érdekében mielőbb javasoljuk biztosítani a különböző szervezetek által mért, előállított **adatok térítésmentes digitális hozzáférését**, beleértve a vízföldtani naplókat is. Javasoljuk továbbá egy olyan hatósági nyilvántartás megteremtését is, amely megmutatja, hogy mely ingatlanok, milyen, a vizek védelmét szolgáló használati korlátozás alatt állnak.
9. A VITUKI megszüntetése, az ELGI és a MÁFI leépítése miatt előállt helyzetet is javasoljuk átgondolni. Alapvetően megoldandó fontos feladat a vízgazdálkodási – benne a felszín alatti vizek dinamikájához mind mennyiségi, mind minőségi vonatkozásban kapcsolódó – **tudományos kapacitások újjáépítése egy országos hatáskörű új kutatóintézet létesítésével**, amelyben megfelelő helyet kapnának a felszíni és felszín alatti vizekkel kapcsolatos kutatási és monitoring-koordinálási feladatok egyaránt.

Budapest, 2022. március 25.